

Буторіна В.Б.,*к.е.н., старший викладач кафедри туризму та економічної теорії
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У ЧАСТИНІ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОЄМНОЇ ІНДУСТРІЇ

У статті досліджено механізми здійснення інноваційної політики в Україні, які спрямовані на забезпечення наукоємної індустрії. Визначено цілі державної підтримки адаптації науки і промисловості до умов економічних реформ. Механізм здійснення інноваційної політики проаналізовано за основними сферами.

Ключові слова. *Інноваційна політика, наукоємна індустрія, інноваційний розвиток.*

Актуальність теми дослідження. Україна, як і інші пострадянські держави знаходиться в процесі трансформації, здійснюючи заміну адміністративно-командних засад ринковими. Країни з перехідною економікою обирають між прогресивним розвитком і ризиком повернення до застою. За цих умов є можливості поєднання антикризової та інноваційної політики для технологічного прориву, що передбачає спрямування ресурсів на стимулювання внутрішнього попиту, зміну структури економіки, формування і розвиток наукоємної індустрії. Цей процес повинен підтримуватись підвищенням інноваційної активності та створенням ефективної національної інноваційної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Український вчений В.П. Семиноженко досліджує перешкоди та перспективи інноваційного розвитку України. Л. І. Федулова та А. А. Мазаракі визначають основні форми стимулювання малих інноваційних підприємств у країнах розвинутої ринкової економіки та в Україні. Працівники Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва працюють над аналізом значенням розвитку наукоємного виробництва для переходу до інноваційного напрямку розвитку економіки.

Мета дослідження. Виокремити механізм здійснення інноваційної політики в Україні у частині інноваційного забезпечення наукоємної індустрії.

Виклад основного матеріалу. У розвинутих країнах *інноваційна політика держави* пройшла еволюцію від першої до третьої генерації. При цьому спочатку потік нових знань розглядався як однонаправлений процес з обмеженими зворотними зв'язками та вторинною роллю ринку. За «другої генерації» інноваційна політика набуває статусу окремої сфери державного регулювання, що координується з традиційними (освітою, наукою, промисловістю, фінансами). На «третьій генерації» наголошує Європейська Комісія у рамках реалізації Лісабонської стратегії. Спрямованість, джерела й методи державної інноваційної політики залежать від шляху переходу (табл. 1).

У країнах пострадянського простору формується НІС перехідного типу, що об'єднує елементи адміністративно-командної (науково-технічні організації академії наук, державних наукових центрів, військово-промислового комплексу) і ринкової (інноваційні підприємства, приватні аналітичні, наукові, консалтингові, венчурні компанії, що прагнуть до отримання прибутку).

Шляхи переходу до науково-інноваційного розвитку

Назва шляху	Країни	Ознаки
швидке поширення перспективних інновацій	Швеція, Швейцарія, Німеччина	поширення і кластеризація інновацій, створення сприятливого науково-технічного середовища для підприємств, фінансово-кредитні механізми заохочення ризикових проєктів, загальний високий рівень оподаткування, пільговий режим для інноваційних проєктів
науково-технічне лідерство	США, Франція, Великобританія	масштабні інноваційні проєкти, низький рівень оподаткування корпорацій
всебічний інноваційний розвиток	Південна Корея, Японія	реалізація сучасних досягнень світового НТП, відсутність податкових пільг, створення умов активної творчої діяльності громадян у науковій сфері, освітні програми держави

Джерела: розроблено автором за матеріалами [1], [2].

Аналіз світового досвіду дозволив зробити висновок, що в Україні Державна інноваційна політика формується у рамках «другої генерації», а оскільки найслабшим місцем української НІС є якість міжвідомчої координації, то запровадження сценарію «третьої» є передчасним.

Адаптація науки і промисловості до умов економічних реформ потребує цілеспрямованої *державної підтримки*. У загальному вигляді кроки державної підтримки можна зобразити наступним чином (рис. 1):

Рис. 1. Цілеспрямованість державної підтримки адаптації науки і промисловості до умов економічних реформ

Джерело: згруповано автором.

У 2012 р. український економіст В.П. Семиноженко на основі аналізу місця України у Глобальному інноваційному рейтингу, складеному агентством Bloomberg, зазначав, що основна причина відставання України за рівнем інноваційного розвитку є низька ефективність економіки. Передумовами інноваційного розвитку, на думку дослідника, є охоплення населення вищою освітою, патентна активність, інтенсивність НДДКР, технологічні можливості промисловості. Україна належала до держав із середнім рівнем інноваційності за оцінками Всесвітнього економічного форуму в Давосі. [3]

За умов нестабільності соціально-економічного становища в Україні перспективні напрями поступово поступилися своєю пріоритетністю. Посилився дисбаланс у розвитку різних складових інноваційності та чинників підвищення ефективності економіки.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що удосконалення механізму здійснення інноваційної політики в Україні полягає у наступному (рис. 2).

Для активної інноваційної модернізації вітчизняної економіки, її структурної перебудови у напрямку нарощування частки наукоємних галузей, можна виділити наступні групи заходів в залежності від сфери інноваційної політики.

Принципи здійснення інноваційної політики

Системність – розробка і забезпечення реалізації механізмів активізації одночасно інноваційної та інвестиційної діяльності.

Наступність – активізація інноваційної та інвестиційної діяльності повинна відбуватись з урахуванням перспектив розвитку галузевої структури економіки.

Ефективність – необхідність здійснення заходів державної підтримки підприємницьких структур лише за умови досягнення позитивного економічного ефекту.

Пріоритетність – ранжування інноваційних проектів за критерієм перспективності та прибутковості при включенні їх до програм державної фінансової підтримки.

Наукова обґрунтованість – формування інноваційно-інвестиційної системи є процесом довготривалим, а відтак, будь-які заходи, що реалізує держава, повинні бути науково обґрунтованими та прорахованими на перспективу.

Інтегрованість – визначення та виробництво тих інноваційних продуктів, з якими є ймовірність освоєння якщо не ринків, то ніш збуту, де є мінімальна конкуренція і відносно високий потенціал вітчизняного інноваційно-інвестиційного комплексу.

Рис. 2. Механізм здійснення інноваційної політики в Україні у частині інноваційного забезпечення наукоємної індустрії

Джерело: розроблено автором.

Бюджетна сфера:

- Фінансування з державного бюджету утворення нових галузей, зокрема, наукоємних, на базі державних підприємств.
- Програмно-цільове фінансування наукової сфери (в т. ч. грантове), залучення коштів приватного сектора економіки в розвиток вітчизняної науки та технологій.
- Диверсифікація джерел і механізмів фінансування в залежності від етапів інноваційного процесу.
- Використання переважно конкурсних механізмів інвестування наукової та інноваційної діяльності, створення наукових центрів.
- Державні безвідсоткові чи пільгові позики і гранти.

- Збільшення державного замовлення на проведення НДДКР та на промислове освоєння наукоємних технологій і продукції.
- Призначення державних дотацій пріоритетним галузям чи виробництвам.
- Державне страхування банківського відсотка за кредити, призначені для інвестицій у технологічні інноваційні зміни.
- Матеріальні заохочення з державного бюджету діяльності провідних наукових центрів та науковців.
- Перехід від до дворічного формування державного замовлення на створення новітніх технологій.
- Компенсація науково-дослідним установам витрат на покращення інформаційного забезпечення.
- Формування ідеології інноваційного інвестування як перспективного для країни і економічно вигідного для інвесторів.
- Створення сприятливих умов для спільного фінансування інвестиційних проектів вітчизняними та зарубіжними інвесторами.

Податкова сфера:

- Пільги по сплаті податку на прибуток: 50% від діючої ставки податку на прибуток від продажу інноваційного продукту, заявленого при реєстрації в інноваційних центрах; 50% від діючої ставки податку на прибуток від виконання інноваційних проектів зараховуються на рахунок платника для фінансування інновацій; сума податку на прибуток від виконання технопарками проектів за пріоритетними напрямками зараховується на рахунок для фінансування наукової і науково-технічної діяльності.
- Пільги по сплаті земельного податку: 50% діючої ставки оподаткування з інноваційних підприємств.
- Пільги по сплаті ПДВ: звільнення від сплати ПДВ з вартості фундаментальних досліджень; НДДКР, які фінансуються з держбюджету; з вартості проектно-конструкторських робіт, які виконуються за контрактами з підприємствами, які належать до наукоємних галузей; з вартості ввезених в Україну технопарками товарів для виконання інноваційних проектів; з вартості ввезених в Україну певних товарів для виконання інноваційних проектів; зарахування на рахунок платника суми ПДВ по операціях в рамках інвестиційних та інноваційних проектів технопарків для фінансування наукової і науково-технічної діяльності; 50% ПДВ по операціях з продажу товарів (виконання робіт, надання послуг), пов'язаних з виконанням інноваційних проектів, для фінансування платником інноваційної діяльності.
- Пільги по сплаті мита: при ввезенні в Україну звільняються від сплати ввізного мита сировина, матеріали, устаткування, обладнання, комплектуючі для використання технопарками, їхніми учасниками, дочірніми та спільними підприємствами для реалізації інноваційного проекту.
- Прискорена амортизація основних фондів інноваційних підприємств: щорічна норма 20%.
- Інші податкові пільги: для підприємств з іноземними інвестиціями у пріоритетних галузях економіки при перевищенні інвестиціями певного розміру або виконанні завдань здійснення інноваційної діяльності; для коштів підприємств, спрямованих на освоєння високих технологій, НДДКР, на початкових стадіях організації випуску нової конкурентоздатної продукції; для зниження енерго- й ресурсоємності

виробництва та застосування дестимулюючих санкцій на випуск застарілої продукції і використання неефективних ресурсо-, енергомістких та екологічно небезпечних технологій. На жаль, на сьогоднішній день призупинялася дія статей 21 і 22 Закону «Про інноваційну діяльність» [4], якими передбачено пільги на податки та платежі для інноваційних підприємств.

Сфера розвитку людського капіталу:

- Формування інноваційних компетенцій у населення, залучення молоді до інноваційної діяльності у економіці, формування престижу наукової діяльності.
- Формування національної свідомості та єдності, нової трудової етики дозволить забезпечити виконання стратегічних цілей держави, створить умови для розвитку суспільства і становлення середовища, здатного для модернізаційних процесів.
- Становлення генерації державних службовців, що володіють перспективним баченням поряд з технологічною компетенцією та відданістю інтересам держави, дозволить ефективніше реалізувати промислову, науково-технологічну та інноваційну політику на шляху формування наукоємної індустрії.
- Підтримка і розвиток системи освіти: закладів загальної освіти, університетів, спеціальної фахової підготовки, системи безперервного навчання та перекваліфікації робочої сили, курсів профільного тренінгу й менеджменту.
- Налагодження зв'язку між викладанням і дослідженнями.
- Стимулювання докторів наук, сприяння розвитку наукової кар'єри, мобільності дослідників.
- Професійне навчання дослідників та персоналу, пов'язаного з інноваціями.
- Формування та розвиток інформаційної інфраструктури, розширення доступу до інформаційних мереж і банків даних, бібліотек.
- Підвищення платоспроможного попиту сектора кінцевого споживання як динамічнішого та чутливішого до новітніх зразків продукції і послуг.

Регуляторна сфера:

- Формування інноваційної стратегії, в якій будуть визначені технологічні напрями, здатні забезпечити формування не лише наукоємної індустрії, а й піднесення всієї промисловості та економічне зростання.
- Вдосконалення законодавства про авторське право і патентні відносини.
- Впровадження системи сертифікації та стандартизації, що заохочує споживання інноваційних товарів.
- Стимулювання малих інноваційних підприємств за основними формами (пряме фінансування, спрощене оподаткування, захисту прав інтелектуальної власності, надання позичок, цільові дотації на НДДКР, створення фондів впровадження інновацій, відстрочення сплати мита, програми щодо зниження ризиків, пошук і залучення талановитих іноземних спеціалістів) [5]:
- Нормативно-правове обмеження фінансування сировинного сектору.
- Стимулювання попиту вітчизняних і закордонних споживачів на українську інноваційну та наукоємну продукцію.
- Контроль над монопольним становищем виробників інноваційних і наукоємних товарів, підприємств, що впроваджують інноваційні технології.
- Забезпечення розбудови економіки на ринкових принципах, стратегічне планування економічного розвитку.
- Контроль за раціональним використанням ресурсів, національного багатства.

- Нетарифне регулювання експортно-імпортних операцій для захисту вітчизняних виробників наукоємної продукції.
- Оновлення механізму формування пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки.
- Покращення правових механізмів міжнародного трансферу технологій.

Грошово-кредитна сфера:

- Заохочення капіталовкладень у реконструкцію і створення інфраструктури виробництва.
- Узгодження грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики із завданнями інноваційної стратегії.
- Підтримка надання комерційними банками кредитів на інноваційні проекти.
- Регулювання валютних курсів для сприяння українським виробникам інноваційної та наукоємної продукції.

Інституційна сфера:

- Забезпечення реалізації проектів венчурного інвестора: розвиток ринків і галузей в умовах зростаючої економіки, розвиток фондового ринку.
- Підвищення «прозорості» українських корпорацій, стимулювання та підтримка інноваційно пов'язаних інвестицій і кредитів.
- Передача майнових прав на розроблені за кошти державного бюджету технології організаціям-розробникам для подальшої комерціалізації (нова редакція Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», жовтень 2012 р.)
- Прозорість процесів надання податкових стимулів інноваційної діяльності.
- Сприяння утворенню малих інноваційних підприємств.
- Стимулювання створення промислово-фінансових груп зі спрямуванням їх ресурсів на реалізацію довгострокових інноваційних проектів, бізнес-центрів.
- Формування ринків наукоємних товарів та попиту на інноваційні продукти.
- Формування загальнонаціональної інформаційної мережі спеціальних інституцій, аудиторських, консалтингових фірм тощо.
- Підготовка нової редакції Закону «Про спеціальний режим роботи технологічних парків» з відновленням дієвої економічної підтримки технопарків.

Потрібно враховувати, що державне стимулювання інновацій шляхом пільгового оподаткування без запровадження дієвих стимулів для інвестиційної діяльності призведе до подальшого марнування бюджетних коштів, розриву між наукою і виробництвом та гальмуватиме формування наукоємної індустрії. Одночасне підвищення вимог споживачів на внутрішньому ринку і незмінність регуляторних бар'єрів щодо вітчизняної продукції перешкодить входженню українських виробників на світовий ринок наукоємної продукції.

Не викликає сумнівів, що перехід до інноваційного типу економічного зростання важливий для країн з перехідною економікою, у яких діє значна частка застарілих виробництв, застосовуються екстенсивні фактори економічного зростання, а роль у міжнародному поділі праці не є вигідною і перспективною. Водночас в Україні відбувається перехід від підсистеми, сформованої для обслуговування єдиного народно-господарського комплексу до цілісної економічної системи, що функціонує на ринкових засадах і принципах інноваційного розвитку.

Висновки. Національна інноваційна система може стати полем для розгортання стабільного економічного зростання країни. Таке переконання підтверджується тим, що ефективна НІС впливає на усі види продуктивних сил: підвищення конкурентосп-

роможності трудових ресурсів шляхом підвищення інтелектуалізації праці, бережливе ставлення до земельних ресурсів завдяки впровадженню енерго- і ресурсозберігаючих технологій, модернізація капітальних ресурсів через перебудову виробництва на технологічно новій основі і покращення структури національного господарства, трансформація підприємництва для нових вимог соціально-економічного середовища. У процесі такої трансформації формується сприятливе поле для розвитку наукоємної індустрії країни, яка, безсумнівно, у XXI ст. є визначальним чинником макроекономічної динаміки.

Список використаних джерел

1. Гаман М. В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід : монографія / М. В. Гаман. – К. : Вікторія, 2004. – 405 с.
2. Андрощук Г. О. Програма інноваційного розвитку економіки Німеччини: стратегія високотехнологій / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. – К. : Наука та інновації, 2008. – Т. 5. – № 3. – С. 72–88.
3. Семиноженко В. П. Чи можливий в Україні інноваційний стрибок? [Електронний ресурс] / В. П. Семиноженко // «Дзеркало тижня. Україна». – №17. – 17 травня 2013. Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/science/chi-mozhliivy-v-ukrayini-innovaciyiny-stribok_.html.
4. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002. – № 36. – Ст.266. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. – Назва з екрану.
5. Федулова Л. І. Інноваційна політика: підруч. для студ. ВНЗ / Л. І. Федулова, А. А. Мазаракі: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2012. – 603 с.

Summary. This article explores the mechanisms of innovation policy in Ukraine aimed at providing since holder industry. The purposes of state support for science and industry adapt to the conditions of economic reforms. The mechanism of innovation policy analysis on key areas.

Key words. Innovation policy, since holder industry, innovative development.

УДК 338.22

Водянка Л.Д.,

*к.е.н, доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом
Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича*

Горошовська К.В.,

*студентка Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича,
м. Чернівці*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена визначенню сутності функціонування сучасних бізнес-інкубаторів України. Проаналізовано теоретичні основи та здійснено аналіз значимості роботи бізнес-інкубаторів. Висвітлено принципи роботи бізнес-інкубаторів та стан їх розвитку в Україні.

Ключові слова: бізнес-інкубатор, технологічний парк, венчурні інкубатори.

Постановка проблеми. На сучасному етапі свого розвитку економіка України схильна до кардинальних змін, зумовлених такими загальносвітовими явищами, як глобалізація, поглиблення міжнародного поділу праці, підвищення відкритості національних економік, зростання ролі технологій, людського капіталу та інформації, прагнення до інноваційного розвитку і максимального використання економічного